XXXVI. évf. Cluj-Kolozsvár, 1926. Január 1. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapította: Dr. BOROS GYÖRGY.

Karácsony.

A Karácsonyhoz mindenki füz valamelyes kedves emléket, drága értéket. A kis gyermekek az angyaljárást várják s ha van, a karácsonyfában gyönyörködnek és egy szebb, boldogabb világról ábrándoznak. A szülők meglepetéseket tartogatnak szeretteik számára; a gazda megjutalmazza szolgáját s a felebarát felebarátja iránt való szeretetét mutatja meg, miközben megnyilnak az emberi szivnek kapui s feltárulnak ama benső, nemes érzések. A szegénynek is kerül egy pár izletesebb falat, egy kis ruha s akad a hajléktalannak is befogadó hajléka, hol megfüttözteti dermedt tagjait.

Künn süvit a szél, kegyetlen a hideg s tombol a vihar és a szegény madárkák élethalál harcot vivnak . . . mig az ember reménysége, a szép zöld vetés a fehér hólepel alatt nyugodtan gyüjtögeti a megpróbáltatás ideje alatt energiáját, hogy tavasszal gyorsan fejlődhessék.

Az emberiség csüggetegen várja Messiását, ki megszabaditja a naponkénti bajoktól s ki állandó jóllétet teremt ez eszevesztett világban.

Hiába vártok mást a *Názáreti Jézusnál*, a szeretet prófétájánál s a testvériség apostolánál. Hiába kerestek egyebütt szabadulást, csakis a Karácsony szelleménél, ott benn a becsületes *családi* életekben, ahol a *lélek* értéke elismertetik s a szeretet lelke diadalmat ül.

Vonuljon vissza mindenki *családja* meghitt körébe s hallgassa az örökszép és örökigaz izenetet: Megszületett Jézus, a Messiás; dicsőség Istennek s az emberekhez jóakarat.

Kedves olvasóinknak boldog karácsonyi ünnepeket s majd ujévet kivánunk.

A látások őrangyalának beszéde.

Mióta az Isten Atyasága alatt — a názáreti Jézus tanitása szerint — egységessé lett az ember a földön s bármely ember a másik testvérének jelentetett ki, azóta az emberiség minden nemes irányu hivatása fölött egy-egy őrangyal, Géniusz őrködik, aki nem engedi a rábizott kiválóság elpusztulását, hanem biztositja annak örökéletét.

A látások, a prófétai jövőbepillantások is nyertek egy örökéletü Géniuszt, egy drága őrző-angyalt, kinek beszéde emigyen szól:

„A földi ember élete a lassu, folytonos fejlődés utja. Az Isten akarata egyfelől az emberiség életében valósul meg s igy minden egyén és az összes közösségek: család, község, egyházközség, járás, megye, faj, törzs, egyház, nemzet stb. ennek az életnek nyilvánulásai. Ezen életnyilvánulások a küzdelmek tömkelegeit idézik fel s küzdelem és sanyargattatás nélkül nem lehet értékeket kitermelni, nem lehet az ember feladatát, a haladást létesiteni.

„Boldogok, kik háboruságot szenvednek az igazságért — mondja Jézus (Máthé 5^{10}) — mert övék a mennyeknek országa“. A háboruság és méltatlanság elszenvedése hozzátartozik az élethez s az ilyen szenvedőknek a szivében születnek meg a magasabbrendü emberi tulajdonságok: a megbocsátás, a türelem, a szeretet, a megértés s a jobb jövők meglátásai.

Szükség van a megbotránkoztatóra, a háboruságkeltőre, a méltatlanságot okozóra, az elnyomóra. Szükség van a fenhéjázóra, a gőgösre, az üresfejüre, a keményszivüre, mert a jónak értéke a gonosz értéktelensége, a szépnek világossága a rutnak sötétsége mellett tünik ki.

A törpe ember életének utján nem láthat tul a hegyek ormain s nem tudhatja, mi rejlik ott a gyönyörü völgyek mélyén. Csak azt látja, csak azt ismeri, ami erős vonásokkal, durva irás módjára kerül elébe.

A rikitó szineket, a kihivó komiszságokat, a könyörtelen elnyomatást s a vért az embertársnak homlokán és keserüséget szivében. Igen és ennek örül, ebben tobzódik és a sóhajok tengerében a bánat özönében jól esik megfürödnie. Szükség van eme gyarló embertipusra, hogy legyen, aki kitermelni segélje az elnyomottból, szenvedőből, gyötrődöttből ama szentebb értéket, ami összeesik Isten akaratával s lényegével.

Amint szegények lesznek veletek, lesznek veletek Isten ostorai is minden időben, akiknek nincsen magasabb hivatásuk, minthogy korbácsként szerepeljenek. Ez a korbács mindegyre suhogni fog s nyomában vér serken, de érték támad, mint a drága gyöngy, ha a kagylóba idegen elem kerül.

Év-év után Karácsonyok kerülnek elő s rágondolnak a Messiás születésére; de az embertömegek égi karokká, angyolok seregeivé csak nem válhatnak. Valamint más a féreg és más az oroszlány; más a farkas és más a királytigris; más a föld és más a nap: ugy mások a népek is.

Fajok, nemzetek, egyházak sokaságai más és más feladattal, más és más fokait mutatják az élet utján haladó embertömegeknek. Nem egyformán ünneplik Karácsony szent ünnepét és nem egyformán élik meg földi hivatásukat. Nem is egyforma az elhivatásuk.

Neked magyar népem ma az a hivatásod, hogy multad fölött keseregve, a jelen bántalmait szenvedve, tisztitsd meg szivedet s a háborgattatások szent tüzében emelkedj az Istenhez, aki ahhoz van legközelebb, aki a legnagyobb bajban sóhajtoz.

Aztán ne félj, ne aggódj. A te értéked örökérték, a te életed örökélet. Téged választott az Ur, hogy járd a kálváriát, addig amig mások tobzódnak és dőzsölnek . . . de a kálvária utja a Jézus utja volt, melynél nemesebbet nem ismert ember.

Te járj csak a te utadon! Ne kövesd és ne is irigyeld a rablók és tolvajok állapotát s életét; ne légy hütelen ama törvénnyel szemben, melyet szived táblájára irt az égi Atya.

A megpróbáltatás időhöz van kötve . . . nem fogsz örökké szenvedni . . . renddel élik a világot . . . te képes és méltó lész egy magasabbrendü, boldogabb életre s el is jön számodra az idő: ne félj, bizzál!“

Eddig az őrangyal szava . . . s ami ezután jön az az élet, ahol boldog, akinek látása van, aki el nem csügged s hiszen az örökélet utján a megujhodás és haladás lehetőségében.

Minden muló e nap alatt . . . de te népem élni fogsz örökké; te vagy Golgotát járó Jézus letéteményese, örököse, te vagy ama *kisebbség,* amely az emberi haladásban mindig a jót képviselte s képviseli ezután is.

Hallgasd hát az örökértékekről szóló angyali szózatot: dicsőség Istennek, békeség a jóakaratu embereknek s boldogság a testvéreknek minden időben. *K.*

Küküllőkörben október hó 7-én Dicsőszentmártonban a lelkészkör gyülést tartott, melyen a tagok meleg érdeklődéssel vettek részt. Esperes ur megkészitette a téli vallásos összejövetelek munkatervét, mely szerint három csoportba osztattak eklézsiáink. Egyes csoportokba tartozó lelkészek kölcsönösen szerepelnek a vallásos összejöveteleken. — Lelkészkör tagjai egyik köri papi árva részére meleg ruha beszerzésére pénzsegélyt gyüjtöttek egymásközt. — November 15-én Dicsőszentmártonban Dávid Ferenc-emlékünnepély volt, melyen imát és emlékbeszédet Gvidó Béla esperes tartott. Délután pedig az iskolás növendékek tartottak emlékünnepélyt, melyen K. Nagy József tanitó egy tartalmas alkalmi beszédével szerepelt. Több szép szavalat és ének hangzott el a növendékektől. — December 6-án vallásos ünnepély keretében Dicsőszentmártonban felolvasott Gvidó Béla esperes és dr. Vajda Béla ügyvéd. Szavaltak Kertész Margit k. a. és Pál Tamás dombói lelkész, énekelt a felnőtt leányok kara és az iskolai dalkör.

TŰZHELY MELLETT

Péterfi Dénes,

a falk szavu, tiszta lelkü ember.

A régi kolozsvári kollégium árkos, gödrös udvarán rozoga palánk állt tilalmat a hancurozó oskolás gyermekek játékos kedve előtt. Ahogy akkortájt volt, hátul, az udvar vége felé választották el a két testvértelket: a kollégium udvarát, meg a papi-lak gondozott, hímes udvarkertjét.

A nagyobb fiuk pajzán zajjal kergetőztek az egyszerü keritésen előtt. Egyik-másik alaposan neki is rugaszkodott vagy az áthajló faágakat tépázta. Jómagam szerényen, csöndben lopakodtam csak a ritka rések elé, mintha féltem volna s kutató szemeim valami jóleső megnyugvással pihentettem mindig a szomszédos kert zöld pázsitján, uri tisztaságán.

Még most, egy negyedszázad után is ugy érzem, hogy féltem. Határozottan féltem amellett az ócska kerités mellett, de ez a félelem nem a kis diák büntetéstől rettegő érzése volt, hanem a gondolkozni kezdő gyerek félelmes tisztelete valamely általa még megfejthetetlen érzéssel, titokkal szemben.

A szomszédos udvarkertben lassu léptekkel sétálgatott ilyenkor egy szeliden-komoly tekintetü, fekete arcu, fekete gérokkos ur. A szemei olyanok voltak, mintha fekete gyémánt villogott volna bennük, arcán a biborrózsa különös árnyalatai, az egész megjelenése pedig határozott tiszteletet parancsoló, mégis a legjóságosabb. Szikár kezében fehér papirlapok voltak, néha meg-megállt, szemeivel végigsimogatta a kert virágait, aztán tovább lépdelt. Arcizmain, ajka mozgásán látszott, hogy tanul.

Igen. Ilyenkor tanulta a vasárnapi prédikációt Péterfi Dénes tiszteletes ur, a kolozsvári unitária eklézsia nagytudásu papja, Dávid Ferenc és a többi hitvalló püspök példásan méltó utódja a kolozsvári első-papi méltóságban.

Ez a szeliden-komoly nézésü, sokszor borostás arcu, szikár öreg ur, kezében a fehér papirlapokkal, szivében és ajka szélén pedig az Egy Isten megható örök igéivel, ő volt akkoron az én megfejthetetlen érzésem, a rejtély és csodálat, aki az maradt huszonöt év multán is s csak most veszem a bátorságot, hogy keresni kezdjem a megoldást s hogy tanitványai iránti ragaszkodó szeretetéből, otthona nyugalmas csendjében, barátai kutatásával, békés természetének különös kisugárzásából megfejteni próbáljam az embert, élete egyes epizódjainak szinharmóniájából felrakjam az arckép szineit.

*

Még tudatlan jámbor gyermek voltam, amikor nagybátyám, a pap Bodorok egyik késői s szerény utódja, régi historiákat mesélt el nekem Péterfi Dénes nemes jó szivéről. (Ha egy-egy tévelygő hibás adat került be e szerény emlékezésbe, azért még sem ő a felelős, hanem az én gyarlóságom, meg a késői rezonáncia.)

Az 1890-es években az iskolázás bizony egészen más keretek között folyt, mint manapság. Akkoriban a konviktus intézménye sem volt ugy kifejlődve, mint most. A vidéki s javarészt szegény székely fiuk lakást kaptak ugyan a régi intézetben, de a kosztról már maguk kellett, hogy gondoskodjanak. Családokhoz jártak ki tehát ebédre meg vacsorára, a jobb móduak fizették, a szegényebb sorsuaknak iparkodniok kellett, hogy lehetőleg ingyen ellátást kapjanak valahol. Ebben a kosztkeresésben az igazgatóság is segitségére volt a fiuknak, a jobbmódu családok pedig igyekeztek mindenáron helyet biztositani egy-egy szegény diáknak asztaluk mellett.

Péterfi Dénes, aki akkor nemcsak kolozsvári pap, de a kollégium tanára is volt, minden évben teljesen ellátott egy szegény papfiut ingyen koszttal vendégszerető házánál. Hitvese, a nála is melegebbszivü, jóságos papasszony, azonban nem elégedett meg ezzel az áldozatkészséggel, többet akart tenni.

Akkori időkben a főtéren még megvoltak az ugynevezatt Lacikonyhák. A felsőbb osztályos fiuk, akiknek nem volt elég az ebédjük vagy vacsorájuk, vagy máskor éheztek meg, ide szaladtak 2—3 krajcár ára disznóköltségért. Hust és esetleg kenyeret kaptak is, de a kövér ázalék, jó zaftos kolbász mellé már akkor is dukált valami savanyuság. Igen ám, de arra már nem tellett a privát tanitás sovány dijából, vagy a kölcsönkapott pár krajcárból.

Ezen a bajon segitett aztán a derék és puritán tiszteletes asszony, amikor minden télen egy nagy hordó káposztát sózatott el teljesen külön a többitől s ez a hordó egészen a diákok káposztája volt.

Ehhez a hordóhoz jártak volt a diákok cikáért, meg káposztaléért, akik mintegy negyven évvel ezelőtt voltak diákjai az alma maternek s akik akkor még nem voltak marsalok, de a marsalbotot már a tarisznyájukban hordták.

*

Benne legvalóbban testet öltött az a régi közmondás, mely szerint „a jó pap holtig tanul.“ Ez a nyugodt lelkü, csöndes járásu, halk szavu ember, vallotta és egész életével bizonyitotta, hogy nem elég az, ha a pap elvégzi a teológiát, hogy életpályát teremtett magának, de életének célja és hivatása is legyen a papság, aszerint munkálja az Ur kertjét, az emberek lelkét.

Ennek a felfogásának egyik bizonyitéka az is, hogy Péterfi soha készületlenül nem ment volna fel a szószékre, amelyet valóban egy magasabbrendü és célu helynek tekintett. Hétfön reggel

már ott gomolygott fejében a jövő vasárnapi prédikáció gondolata, amelyet aztán művészi ihlettel írt meg, gyurt, stilizált ékessé, ritka becsüvé, az unitárius hitszónoklatok örökértékü darabjaivá. És még akkor is formálta, simitgatta talán, amidőn vasárnap délelőtt lassu járással, egyenként meggondolt léptekkel, átszellemült arccal ment felfelé a katedra szük, hideg kőlépcsőin.

*

Külső élete teljes harmóniában folyt le hivatása magasztosságával, amit minden kicsiny epizód igazol. A régi belmagyar, majd Kossuth Lajos-utcai tiszteletes háznak volt egy kedves hiressége, vonzó varázsa. Ablakaiból a virág soha nem hiányzott s kora tavasztól késő őszig szines volt a két kis ablak a tiszteletesné asszony saját nevelésü virágjaitól. De ezek között a virágok között is a leghiresebbek a fehér szegfük voltak, amelyek derüssé tették nemcsak a Magyar-utcai őslakók, meg a léha lelkü diákok szivét, de csodájára jártak a város többi részéből is.

Ebbe a virágos paplakba járogatott annak idején Brassai Sámuel, az ősz tudós, aki különösképp szerette a nála jóval fiatalabb Péterfit s nemcsak hogy filozófiai problémákon töprengtek, de szerető otthon is volt számára a Péterfiék háza. És itt tartott pihenőt Berde Mózsa is, ha beleunt a gondos számadásokba, vagy mikor hazafelé tartott az egykori Sebesi-kertből, ahol hosszu ideig kosztolt az öreg ur. És ide járt el a kiváló és lelkes Kovácsy Antal is és Benczédy Gergely is gyakran jött el tanácsot kérni az egyház vagyonának gyarapitásáért végzett odaadó munkája közben — a filozófia tanárától. De melegágyra talált itt a leghatalmasabb elgondolásu magyar kulturszervezetnek, az Emkének az eszméje is s gróf Kuun Géza is eljövögetett Péterfihez, hogy erősitse hitét s a jövőre biztató szavakat, friss eszméket kapjon attól a kevésbeszédü, de nagytudásu unitárius pap-tanártól.

Az már jóval később történt, amikor nekem is alkalmam nyilt el-eljárni Péterfiék tisztes házába. Ilyenkor szemlélődtem a könyves szekrény tömött polcain, gyönyörködhettem az öreg szobák izléses butorainak ragyogó tisztaságában, ami jóleső nyugalmat varázsolt az idegenre.

És hallhattam amint a ház asszonyának ajkán megcsendült a szó:

— Péterfi, lelkem.

És hallhattam a választ:

— Katuska, lelkem.

Azóta sem hallottam ennél szebb muzsikáját a szavaknak, ugy éreztem, mintha a férfi ajkán lágy oboa szólt, asszonya ajkán pedig eolhárfa hurja rezzent volna.

Es láttam Péterfit a magas álló iróasztal mellett korán reggel is, későn este is dolgozni, láttam, hogy soha le nem ül s mély gondbarázdákkal krisztusi homlokán csak rójja, rójja a fekete betü-

ket, sürün egymásután és sohsem fárasztja ki a folytonos álldogálás.

Nagy diák voltam már, amikor egyszer megkérdeztem:

— Nagytiszteletü ur sohasem szokott leülni, amikor dolgozik?

Péterfi rám nézett, kedvesen, mosolygón:

— Az ülés elpuhitja, restté teszi az embernek a testét is, a szellemét is. Aki pedig dolgozni akar, annak vigyáznia kell, hogy friss szellemmel, friss testtel végezze munkáját.

Jól megfigyeltem: Péterfi ritkán szokott mosolyogni s ha mosolygott, arcának kertjében valami különös vonások nyiltak és mégis én még sohasem láttam olyan jóleső mosolyt férfi arcán, amely megenyhitett, megszeliditett, de lelkesitett, biztatott, ösztönzött is egyuttal.

Ennél az álló asztalnál irta meg a Keresztény Magvető hires cikkeit, ennél forditotta le Parker Tivadar: Jézus Krisztusát, itt irta meg a Darwinizmusról szóló uttörő munkáit s innen inditotta messzi utjokra a tiszta Theizmusról alkotott modern felfogásu eszméit. És ennek az álló asztalnak köszönhetjük azt a rengeteg munkásságot, amelyről nyugodtan állapithatjuk meg, hogy a modern unitárius irodalomban Ferencz József püspökünk mellett Péterfi Dénes alkotott a legtöbbet.

*

Mikor egyik napról a másikra olyan váratlan — hirtelen nyugalomba vonult, meglepett hivei megdöbbentek, kérdőjelként tekintettek egymásra s Gyulai Pál hires mondásával gondolkoztak: „magával akar békében élni és nem másokkal“. Én ugy gondoltam, nemcsak magával, de másokkal is békében akart élni.

És anélkül, hogy csak egyetlen egyszer is vitára nyilt volna ajka, anélkül, hogy egyetlen szóval is magyarázta volna, elvonult, kiköltözött a Magyar-utcai lakásába, magával vitte oda a maga egész külön lelki világát, sajátos, általunk alig értett és érthetett emberfeletti emberi tulajdonságokkal teleszött lelki berendezkedését.

Elment anélkül, hogy elbucsuzott volna attól a templomtól, amelynek évtizedekig volt leghüségesebb papja, amelyet ő olyan gyönyörüségesnek látott s ugy szeretett mindig, otthagyta a szószéket, ahonnan annyiszor Istenhez emelte hivei lelkét s amelynek egyik legszebb szavu prédikátora volt; itt hagyott mindenkit, hiveit, tanitványait s elment a maga külön életét élni, elment a maga nyugalmas, csöndes hajlékába, ahová nem juthattak el az emberi szemek s nem bánthatták a gyarlóságok.

Elment, mert ez a világ nem az ő világa volt; elment, mert jobban vágyakozott a maga másik élete után, mintahogy ezt a nyüzsgő, lázas, barna várost szerette.

És többet nem is jött vissza. Sem a templomba, sem a városba. Csak akkor, amikor Szent Mihály fogata ment utána.

Mikor a fekete kocsi egy pillanatra megállott a Kossuth La-

jos utcai szomoru templom előtt, én ugy láttam, hogy a torony bus ablakszemei könnybe bágyadtak, én ugy láttam, mintha a templomtorony karja utána szeretett volna nyulni az ujra meg.nduló kocsinak s mikor ujra megindult a fekete menet, én ugy éreztem, mintha a templom hüs csöndjéből, talán épen a szószék tájékáról egy hang kiszólt volna:

— Ó ne még, ne menj el, te visszavárt testvérünk, Péterfi Dénes.

De Péterfi lelke meggyeplőzte már Szent Mihály lovait s a néhai tiszteletes ur ment tovább uj lakása, a Házsongárd felé, ahol már várták régi barátai, Brassai, Berde, Benczédy és a költő püspök Kriza, hogy folytassák az annyiba hagyott beszélgetést egyházunk továbbépitése érdekében.

*

Halála előtt pár héttel az „Unitárius Könyvtár“-ban ujra megjelent egyik müve, Parker: Jézus Krisztusának forditása. Én azt hiszem, hogy a tényleges cél mellett némi kiengesztelés is akart lenni ez a kései hála vele szemben; azt hiszem, hogy örömet akartak szerezni annak az embernek, akit életében nem igen láttunk örülni.

Mintegy két hétre a megjelenés után lementem, hogy lássam az örömét, hogy halljam megbocsátó, békés szavait s hogy bizonyitsam az ő megifjodott szellemét, hitét, amely itt ég bennünk s a lelkesedést, amely tovább lobog szivünkben.

De milyen a sors véletlenje!

Péterfi Dénes nem is tudta, hogy ujra megjelent e kedvenc munkája.

Hiába akartunk örömet szerezni neki, elkéstünk vele.

Mintahogy egész életében elkéstünk vele szemben szeretetünket bizonyitani, hálánkat mutatni, örömet szerezni annak, aki pedig nekünk csak örömet tudott szerezni.

Bizony, nagyon parányok és nagyon köznapiak voltunk ahhoz, hogy idejében tudtunk volna megnyilatkozni előtte.

* * *

E különös élet apró mozaik darabjait óhajtottam összegyüjteni ez alkalommal s bár jelentéktelennek látszó cseprő dolgok ezek, én mégis szükségesnek tartottam feljegyezni, visszaidézni őket. Valahogy ugy éreztem, hogy kötelességet cselekszem ezáltal, valahogy hajtott a vágy, hogy megmentsem e jó és igaz élet nehány emlékes percét, valahogy azt hittem, meg kell őriznünk ezeket az apróságokat, hogy irott nyomuk maradjon, hogy példát mutassanak a későbbi időkben is. S ha tuláradó vagy igénytelen voltam, mentsen és indokoljon az az ösztönös emberi tulajdonság, amely ősidőktől fogva belénk idegződött s amely szerint a magunk későbbi életének is meg akarjuk őrizni az emlékét, élete egyes pillanatait annak, akit valaha szerettünk, akitől tanultunk s akit oly igen nagyra becsültünk.

S. Nagy László

Téli rege.

A világháboru egyik telén, februárius első napjaiban párnapos küzdelem után a Beszkidek gerincére szoritottuk az oroszokat. Itt egy erősebb csapat dühös kitartással állta utunkat.

Meg kellett várnunk, hogy a nehéz tüzérség előrejőjjön és megtollássza a gerinc madarait.

Visszahuzódtunk a közeli erdőbe s tábor-veréshez fogtunk.

Késő délután volt már, mikor küldönc jött érttem: siessek a zászlóaj-parancsnokhoz.

Be fogsz menni Volóc községbe s összeköttetést keressz a trénnel, mondotta az őrnagy. Azt hiszem, szivesen vállalkozol, legalább meleg szobában fogsz aludni....

Persze, hogy szivesen vállalkoztam. A hó és fagy birodalmából meleg szobába pottyanni: ki ne örült volna ennek a kilátásnak?

Meghallgattam a parancs részleteit: másnap délelőtt töltényt kellett a zászlóaljhoz dirigálnom.

Kisérőnek magamhoz vettem Elekes tizedest, elindultunk Volóc felé. Egy darabig könnyü volt az utunk, mert az előnyomuláskor széles ösvények keletkeztek a hóban, azokon haladtunk. De egyszer balra kellett térnünk, ki a töretlen hó sikjára.

Ki tett hosszabb utat övig érő hóban? Kinos próba!... Az ember ina először zsibbadozni kezd, majd megreszketősödik, végül éles nyilalások állanak beléje... A szem sajog, káprázik a csillogástól, szorongó, reménytelen érzes, szédülések lepik meg az embert...

Vergődtünk, usztunk egymás nyomában, cserélgettük a vezetést. A nap lebukott az egyik csucs mögött, metsző szél sepert végig a havon. A tizedes csüggedten fordult felém.

— Mindjárt ránk sötétedik, idefagyunk....

— Csak kitartás, Pista fiam, még egy rugaszkodás s a vert uton leszünk. Gondold meg: vetett ágyban fogunk a trénnél aludni, főtt menázsit eszünk...

Végre csakugyan kiértünk az utra. Levertük magunkról a havat: mintha mázsányi terhet dobtunk volna le!

Öreg este lett, mire Volócra értünk. A falu már tele volt katonasággal, mint ahogy az ár nagyja előtt a talaj megtelik felbugyogyanó szivárgással. Csapat-törzsek, kórházak, trénszekerek, tüzérségi fogatok lepték el a helységet.

Házról-házra menve kerestük a zászlóaljunk trénjét. De csak nem kaptunk utbaigazitást...

Nem tudom: a háboru leggyakoribb és legutálatosabb mondása...

Végre-valahára egy lovas tréntiszttel találkoztunk, aki valamit mégis tudott mondani. Elmondotta, hogy a zászlóaljak szekerei elakadtak egy beszakadt hidnál, csak reggelre ha megérkeznek.

— Hol aluszunk? sóhajtott keservesen Elekes tizedes.

Már alig álltunk a lábunkon.

Ekkor eszembe jutott, hogy a hadosztály kórháznál van egy orvos ismerősöm: hátha az szállást adna? Kolozsvári fiu, szivesen szoktunk parolázni és beszélgetni a mi kedves városunkról.

Megkerestük a vöröskeresztes zászlót és a doktor után tudakozódtunk. Szerencsénk volt, a doktor megjött már: jégvirágos ablakai kivöröslöttek az éjszakába . . .

Bekopogtattunk, elmondottam. hogy mi járatban vagyunk . . . Szivesen fogadott! Kis szobája volt, benne egy nagy bubos kemence, lócák a fal mellett. Megállapodtunk: én a földön fogok aludni szénából vetett ágyon, a tizedes pedig valamelyik lócán helyezkedik el, vagy a tisztiszolgához huzódik a civilek szobájába.

A doktor beszólitotta Ádámot, a tisztiszolgát s teát öntetett a számunkra. Mi a doktorral az asztal mellett, a tizedes a tisztiszolgával a lócán: vidáman szürcsölgettük az illatos teát. S beszélgettünk a világfolyásáról.

A tizedes lassanként bóbiskolni kezdett, majd elbódulva ráhanyatlott a keskeny lócára. Keze, lába alá csüngött, arca eltorzult a kemény deszkán. Nagyon nyomorékul feküdt . . . No, majd helyre igazitja Ádám . . . Ne riasszuk föl első álmából.

Én is feküdni készültem. A doktor fönnmaradt még, sürgős jelentéseket kellett megirnia.

No számomra sem kellett ringatás!

Világos reggel volt, mire megébredtem. Künt az utcán csikorgott a hó az ágyuk és a trénszekerek alatt, özönlöttek előre a frontmögötti hadak.

Ádám a tüz körül babrált. A tüz mellett párolgó fazék.

Amint jobban szétnéztem a szobában, feltünő dolgokon akadt meg a szemem. A doktor az asztalra borulva aludt . . . Köpenyeg, sapka rajta, lábán nagy szőrcsizma . . .

— Hol van a tizedes? — kérdeztem a tisztiszolgától.

Ádám a doktor ágyára mutatott:

— Ott alszik az ágyban, a doktor ur helyén.

— Hogy került az ágyba?

Ádám mosolygott és a doktor felé hunyoritott:

— Megsajnálta a doktor ur . . . a lócáról az ágyba emeltük . . . Azt mondta a doktor ur: hadd aludja ki magát a szegény fiu, elég kint lát szegény odakint a fronton . . . Maga odaborult az asztalra . . . ugy töltötte az éjszakát . . .

Gondoltam, majd ezt a jóságot bucsuzáskor külön is megköszönöm a doktornak. Csöndesen fölkeltem s utána néztem a trénünknek. Mire visszatértem, már a doktor is talpon volt és a reggeli elkészitésével foglalkozott. A tizedes még aludt az ágyban nagy lelki nyugalommal.

Amint a teaviz az asztalon párolgott, intettem Ádámnak, hogy költse fel a tizedest. Álomittason elbódulva tápászkodott föl Elekes István a jó vetett ágyból. Ádám megkérdezte tőle:

— Mit álmodott tizedes ur?

— Én aztán furcsát álmodtam, hallod-e, törülgette a szemét a tizedes. Az álmodtam, hogy odahaza voltam és az Olt partján találtam lefeküdni. De nagyon nyomorékul feküdtem . . . éppen a viz szélén, a rakodó parton . . . Egyszer csak szalad édes anyám nagyijedten, ölbe kap, mert mintha ölbeli kis gyermek lettem volna! Hazavitt, ágyba fektetett, váltig bubusgatott, altatgatott . . . Hát ilyen bolondos egy álom . . .

— Dehogy bolondos álom: ennél igazabbat nem is álmodhatott volna! kacagott nagyot a tisztiszolga. *Anya-járás* volt az éjszaka, az bizony: Hipp-hopp: ott legyek a katona fiamnál! angyalszárnyra kerekedett s itt termett a tizedes ur édesanyja . . . Dejszen, megesett a szive, mikor meglátta, hogy milyen rossz fekvő helye van a lócán a magzatának. Beli, beli ölbe vette s idehozta a szép vetett ágyba . . . ugy bizony!

A tizedes föleszmélve bámult a párnára.

— Né, né, csakugyan hogy kerültem én az ágyba?

Ádám a combját verte jókedvében.

— Mondom nó! Anya járás volt az éjjel . . .

A doktor egy jó sajka teát nyujtott oda Elekes tizedesnek.

— Nesze fiam, idd meg hamar, ne ügyelj erre a kótyagos Ádámra! . .

A tea ezüstös páráján át Elekes István gyanakvó mosollyal nézte az ágyat, nézte a doktort, nézte a tisztiszolgát . . . A kis szoba csordultig megtelt a szeretet melegével.

Gyallay Domokos.

Jelek a családban.

Az ember életének legnagyobb részét a családban éli le. Reggel, ha el is megy munkába, vagy körülményei másfelé szólitják, este ismét csak oda tér vissza. És az a családi kör, melynek belseje csendes és békességes, nemcsak az övéi előtt kedves, hanem a szomszédokat is vonzza. A vándor és az öreg koldus örömmel huzódik meg árnyékában, mert tudja, hogy amig fáradalmait kipiheni, fájó szive s vérző sebének is megkerül az orvossága. Azok a szelid mosolygások, barátságos szavak, melyek a belépőt fogadják, bú-bánatot felejtetnek, sebeket gyógyitgatnak és nyugalmat biztositanak. De hány család van, melyekben az ember hiába keres nyugalmat, fáradalmaira pihenést, mert azt ott, ahol állandó az átkos testvéri küzdelem, ugy sem találja meg. Az az összevisszaság, felfordulás és égbekiáltó rendetlenség, melyet az ilyen háznál lehet látni, menekülésre kényszeriti a betérőt. A megcsuszott házfedél, a ki- és bedőlt kerités, szónál és minden beszédnél világosabban bizonyitják, hogy ott benn valami baj van, hogy a család tagjai között valami nagy veszedelem dühöng. És ha este vagy fényes nappal is megállunk az ily szerencsétlenül megindult családi fészkek előtt vagy mellett, rövid idő után már mindent látunk és hallunk. Az utcára kihallatszó átkozódás, szitkozódás és Isten-

káromlás, mely a házat betölti, nem a jónak a jele. A férj dühöngése, az asszony durvasága azt mutatja, azt bizonyitja, hogy a családban nincs szeretet és nincs egyetértés. Ezek a tüzfészkek, ezek a boszorkánytanyák szülik aztán legtöbbször a jövőnek veszekedő és verekedő embereit. De nem is kivánhatjuk, hogy az a gyermek, ki a gyalázkodásnál egyebet nem hall, a rombolásnál és pusztitásnál mást nem lát, jobb és szelidebb legyen elődeinél. Megmérgezett, megromlott vére, nemesebb szivét, szelidebb szellemét is legyőzi és az erkölcstelen durvaság szolgálatába állitja. A lopás, csalás és hazugság már ifjukorában rendes szokásává válik. A büntetésre és a börtönre nem is gondol, de nem is gondolhat, hiszen még csak gyermek. Felügyelet és szemmelkisérés nélkül bolyong az utcán, kóborol a mezőn. Mikor a nap leáldozik, vagy ha az idő rosszra fordul, a haza helyett inkább a kocsmában keres védelmet és édes nyugalmat. Mehet haza bármikor, vagy kedve szerint a kertek alatt is eltöltheti az éjszakát, mert a szülők, kik a kölcsönös szitkozódásban alaposan kifáradtak, annál mélyebben és nyugodtabban alusznak, minthogy a szegény, szerencsétlen kiéhezett gyermekre gondolnának. A templomi csend és a rend helyett egy tulfütött és belsejében teljesen fölkavart katlan rendetlensége fogadja. A vallásosságnak és a kulturának még csak halvány szinét sem lehet föltalálni benne. Foroghat a sors, mulaszthat az élet, mert itt pótlásról és helyreigazitásról szó sem lehet. Pedig hát milyen szép és kedves dolog az, amikor a család a templomot és az iskolát is helyettesiteni tudja. Mikor munka után körbe ülnek a nagyok és kicsinyek és ha más nem akad, akkor maga az apa fölolvas egy-egy könyvből és szépen magyarázgat belőle ; ha pedig véletlen ez nem lenne, minden bizonnyal meg van a biblia, abban megkeresi a mi szép, fölolvassa a mi hasznos, lelket nemesit, szivet táplál és embert nevel. A hosszu esték egy-egy óráját éneklésben és imádkozásban tölteni el, szintén áldásos és hasznos munka. Az ilyen, vagy ehhez hasonló családi iskolák aztán odavonzzák a jó szomszédokat is. Szünet közben az öregek összeülnek, de még a figyelmes asszonyok sem maradnak ki a sorból. Rendre veszik, megtárgyalják ugy a maguk, mint a falu dolgát, a hibákat és hiányokat megjegyzik és alkalomadtán föltárják, de egyszersmind irányt és utat mutatnak mindjárt azok jóvátételére és esetleges pótlására. Az ilyen körben fejlődő gyermek lesz aztán annak idején a társadalomnak igazi tagja és munkás vezetője. Azt a sok szépet és nemest, mit jó nevelésével kapott, elsősorban szüleinek, másodszor pedig a társadalomnak fizeti vissza szorgalmával és szent szerelmével.

Az ügyes és szemes házigazda még arra is figyel, hogy a kicsiny körben ki, mint gondolkodik és mit beszél; mert tudja, hogy a gyermek nagyon figyelmes, hamar észrevesz és a suttogást is meghallja s még a titkolódzásból is sokat ért. A kártyának pedig ott, ahol gyermek van, nincs helye, mert soha sem lehet tudni azt,

hogy a szolidnak és az egyszerünek mondott játék milyen veszedelmeket rejthet és takargathat magában. Az ifjut lehetőleg mindentől félteni és a gyermekkort pedig illőképpen tisztelni kell. Az ész és az akarat most is, mint sok ezer évvel ezelőtt kell, hogy vezessen, irányt szabjon és erényességre ösztönözzön. Amely szülő és nevelő e két lelki tényező hatása alá kerül és annak szellemében él és tesz a családban ugy, mint künn az élet mezején, az arról tesz tanubizonyságot, hogy érti és ismeri azt, aki fölött uralkodik. A gyermeket tartja és látja mindenben elsőnek. Ugy intézi sorsát, ugy rendezi be környezetét, hogy a „jelek“ a családban mindig szépek, vonzók és épitők, ne pedig rombolók és pusztitók legyenek. *Lőrinczi Miklós.*

A szeretet hatalma.

Mint jó unitárius kereszténynek önkénytelenül is fülembe csendülnek Pál apostolnak azon szavai, hogy a szeretet mindent eltür, a szeretet nem gerjed haragra. Sajnos, ezzel szemben azt kell tapasztalnom, hogy az emberiség tömkelegében a szeretetlenség, harag és gyülölet uralkodik.

A 20-ik század vivmányai között első helyen kellene látni a jézusi szellem megnyilvánulását, amely előnkbe állitja azt a nagy parancsot, hogy legyetek azért ti tökéletesek, miként a ti mennyei atyátok tökéletes.

Hol áll ma az emberiség e nagy parancs megvalósitásától? Talán távolabb, mint kétezer év előtt; már pedig enélkül csak névleg vagyunk keresztények s be telnek rajtunk a próféta szavai, hogy e nép csak szájjal tisztel engem, szive pedig távol van tőlem.

Az ember életének egész láncolata a létért való küzdelem. Hol felemelkedve, hol alámerülve az élet harcaiban, legtöbbször a kétségbeesés vészes hullámai közt hánykódik az ember, önkénytelenül is felkiáltva a gyenge tanitványokkal: Uram tarts meg, mert elveszünk. Ilyenkor hangzik felénk a nagy mester szava, mit féltek, oh kicsiny hitüek.

Az Ember tragédiájában Lucifer viszi a főszerepet, amikor settenkedik Ádám körül, hintve már előre a szeretetlenség és gyülölet magvát s ez mindaddig hatalmában tartja Ádámot, mig fel nem eezmél és be nem látja, hogy vétkezett Istene ellen; de mikor ez megtörténik s Ádám bünbánólag bocsánatot kér Istentől, Lucifer eltünik. Ugy van ez a társadalomban és családok életében is, hogy amig a szeretet és egyetértés vezércsillag a családi élet egén, addig áldás és siker — nyugalom és béke honol ott; de mihelyt a luciferi kaján irigység és gyülölet lesz urrá, megszünik a szeretet és nyugalom, s ennek nyomában megkezdődik az élet lassu kihalása.

Bár csak mindenki szivén győzedelmeskednék a szeretet hatalma, hogy nyomában épülne fel itt e földön Isten országa, az Isten- és emberszeretet. *Bereczky Lajos.*

NŐK VILÁGA.

Karácsonyi levél.

Édes drága jó-anyám!

Karácsony harmadnapján husz esztendős leszek s ez az első alkalom, hogy én a szülői háztól távol töltöm el a szent Karácsonyt. Félve és szomoruan gondolok arra, hogy amig én itt fekszem a kórházban és szenvedek, addig édesanyámék sem tudnak örülni, mint máskor, mikor mindannyian együtt ünnepeltünk.

E pillanatban eszembejut elutazásom története s emlékszem, hogy édesanyám mennyit kért, hogy ne hagyjam otthon csaknem egyedül sok elfoglaltsága között; de én nem hajlottam a szép szóra. Engem felbiztattak volt Máriskójék s olyan szép szinben festették le a városi életet, hogy a szivem meghasadt volna, ha ide nem jöhetek.

Elindultam, otthagytam jó anyámat az öcsémmel egyedül, elhagytam a házat, melyet még szegény néhai édesapám épitett volt, elmentem a Ferijék háza mellett s láttam, hogy ő is szomorkodott . . . Elmaradt az egész falu s lejöttem a határon végig és egyszer már a hegyeket se láttam.

Kezdetben örült a szivem, hogy valahára elindulhatok, hogy ráléphetek arra az utra, amelyet leánytársaim s legényismerőseim közül sokan olyan mohón tapodtak . . . hogy megindulhattam a város felé, melynek szépségéről, örömeiről annyit mesélt nekem Máriskó! Éreztem, hogy megnövök, hogy nem parancsol nekem senki, hogy kicsiny a falu s kicsiny és unalmas a határ.

Mikor azonban Héjjasfalván felszálltam a vonatra, elkezdett zakatolni a vonat s a nagy tülekedésben elkezdtek taszigálni ide és oda, megláttam a sok szemetet, amit otthon soha sem türtünk kicsiny házunkban: éreztem, hogy az arcámon legördül a fájdalom könnye. Sehol egy ismerős, sem ember, sem állat, sem hegy, sem sikság, sem fa, sem kert, sem ház . . . semmi. Lassan a szivem kezdett elszorulni, kezdtem nagyon kicsinek és tehetetlennek érezni magamat s boldogtalanságom erőt vett rajtam, feltünt előttem a határ, a falu, az utcánk, a jószágunk s a házban láttam, amint édesanyám vigasztalta öcsémet s közben sirt, hogy én elhagytam.

Jaj Istenem, hogy szerettem volna leszállni a vonatról s visszatérni, hogy aztán kedveseimet soha el ne hagyjam.

Nem ugy történt!

E töprengéseim közepette szólitott meg egy éltes asszony s

azzal beszédbe elegyedtem. Ő segitett helyhez is. Gazdámékra semmi rosszat nem mondhatok.

Mégis nagyon fáj az nekem, hogy betegségem ágyhoz szögez. Minden testi fájdalmamat tulhaladja az a szivfájdalom, hogy nem együtt sütjük a karácsonyi kalácsot, hogy nem jön hozzánk Feri, nem mehetünk templomunkba urvacsorát venni, nem fogadhatjuk az ünnepköszöntőket, a hajnalozókat s a táncba el nem mehetek. Istenem, milyen szép is az élet falun s ezt csak akkor érezzük valóban, ha távol vagyunk tőle!

Édes, kedves jó-anyám! Csókolja meg az öcsémet helyettem s mondjon minden jót mindenkinek. Ne féljen lelkem jó anyám, mert ha Isten segit (Óh édes jó Istenem, ne hagyj el!) több ünnepet maguk nélkül s idegenben nem töltök. Ha egyszer jobban lehetek, hazamegyek s otthon maradok. Az a rendje annak, hogy a falusi leány otthon menjen férjhez s szeresse azt a hajlékot, melynél szebb és boldogabb nincsen sehol e világon: a családi tüzhelyet.

Édes anyámékat a jó Isten áldja meg s adjon boldogabb karácsonyi ünnepeket, mint fájó szivü lányának van egy idegen életben.

Csókolom és tisztelem, szerető lánya:

1925. december hó 15-én. *Jucika.*

A magyar nőegyletek szövetségének központi irodát létesitenek Kolozsvárt.

Az október 25 és 26-ikán Bukarestben Cantacuzino hercegnő elnöklete alatt tartott nőkongresszus rendén a magyar nőknek ott megjelent képviselői a Román Nők Nemzeti Tanácsának tagjaival történt megbeszéléseik értelmében elhatározták, hogy a magyar női egyesületek szövetségének előkészitésére Kolozsvárt központi irodát létesitenek.

Ezen szervezkedés célja, minden nőt és gyermeket, valamint a jótékonysági intézményeket érintő kérdést figyelemmel kisérni, a sérelmek orvoslását szorgalmazni, az állandó kapcsolatot a Román Nők Nemzeti Tanácsával fenntartani.

A Bukarestben megjelent magyar nők az Unitárius Nők Szövetségét is képviselték és panaszinkat s kivánságainkat előadták. A többi magyar nőegyesülettel a közös nagy érdekeink szolgálatában kifejtendő munkában a jövőben is ki kell vennünk részünket.

Első teendőnk a szervezkedés s ehhez mindenekelőtt szükséges, hogy a már nyáron közzétett felhivásunkra minden vidéki Nőszövetségünk a kivánt adatokat titkárunk cimére (Ürmösi Károlyné Cluj, Calea Victoriei 9) beküldje. Minden vidéki tagozatnak saját érdeke s a jelen és jövő generáció iránti kötelessége, hogy e kérésünknek mielőbb eleget tegyen!

Misszió.

A Christian Life (Keresztény Élet) 1925. dec. 5.-i számából olvassuk, hogy *Chamberlain* Austen József, Anglia külügyminisztere, aki 1863-ban született s unitárius vallásu, feleségével együtt nagy kitüntetést kapott az angol birodalomtól azon alkalomból, hogy sikerült a locarnói béketárgyalásokat sikerhez juttatnia. Chamberlain szabadszellemü, okos és megértő felfogása nagyban előbbre segitette a világot a békesség utján. Ő, aki az unitáriusok vallási kisebbségéhez tartozik, azokhoz az unitáriusokhoz, akik annyi drága értéket termeltek az emberiség számára: meg tudja érteni a nemzeti kisebeségek helyzetét s hivatását, akik a mai kapzsi és elnyomó világban arra vannak hivatva, hogy a türelmet és a szeretetet hirdessék s az igazságért ha kell, életüket is feláldozzák. Örömizenet ez mindannyiunknak s biztatás a becsületes kitartásra.

K.

„Csendes vasárnap“ Kolozson. Csendes vasárnapnak nevezte *Kiss* Sándor kolozsi lelkészünk az adventi vasárnapokat. A zajtalanság, a hangos hivalkodás nélküliség, a magunkba szállás, az elmélyedés csendes vasárnapjainak. Ilyen csendes, de mély jelentőségü nap tartására hivta meg Kiss Sándor Dr. Varga Béla teológiai professzort és S. Nagy László koloszvári keblitanácsost, hogy a maguk előadásaival még mélyebb értelmüvé, még nevelőbb hatásuvá tegyék e nap munkáját. Dec. 13-án, vasárnap mentek ki atyánkfiai Kolozsra e csendes adventi vasárnap hiveink közé. Délelőtt a rendes istentisztelet keretében Kiss Sándor nemes szárnyalásu imája után Dr. Varga Béla teológiai profeszor tartott nagyszerüen felépitett gondolatokban gazdag egyházi beszédet Máté IX. 35—38. alapján a kereszténység jövő nagy feladatairól s a mi hivatásunkról és keresztényi kötelességünkről. Istentisztelet után presbiteri konferencia volt, amelyen S. Nagy László a kolozsvári presbiterek üdvözletét és meleg szeretetét tolmácsolta kis beszéd keretében a tagoknak, majd Varga Béla dr. tartott előadást a presbiterek kötelességeiről. Délután a Dávid Ferenc Egylet tagjai gyültek össze bensőséges, ünnepi gyülekezetre. Kiss Sándor kedves, szivélyes hangu megnyitó beszédet mondott, a gyülekezet énekelt, Kiss Sándor bibliamagyarázatot tartott, S. Nagy László Péterfi Dénesről irt visszaemlékezését olvasta fel, aminek közelebbi vonatkozást adott az, hogy Péterfit épp Kolozson választották meg esperesnek. Varga Béla dr. ez alkalommal az ifjuság vallásos neveléséről beszélt. Igazán örülünk, hogy Kolozs lelkes unitáriusai, élükön Csete Imre kurátorral, annyi szeretettel s odaadással munkálják egyházunk jövőjét.

Egyleti élet és munkásság.

Jelentés. (A vidéki unitárius nőszövetségek mult évi müködéséről).

Központi kolozsvári Nőszövetségünk az Unitárius Közlöny egyik közelebbi számában fölhivta összes Nőszövetségeinket arra, hogy vegyék föl a központtal a kapcsolatot.

Időrendben a következő jelentések érkeztek be:

I. Az udvarhelyi „Nőkszövetsége“ 40 tagot számlál: elnök Németh Albertné, alelnök Fekete Benjáminné, titkárok: Szabó Dezsőné, Vizy Gézáné, Malviánszki Ferencné. Jegyző: Nagy Ella, pénztáros Pap Eszter.

Összejönnek a téli hónapokban. A vallásos esték fényes anyagi és erkölcsi sikerrel jártak. Három müsoros estélyt és két templomi ünnepet rendeztek ez évben. Utóbbiak közül egyiken Kriza püspök emlékének áldoztak, másikkal ünnepelték angol-amerikai testvéreink 100 éves jubileumát. A müsoros esték egyike Jókainak volt szentelve.

A szövetség évi tagdija 10—20 leu. Állandó levelezőül Gálfi Zsuzsikát ajánlják.

II. Abásfalván 30 tag van. Elnök: Kádár Lajosné lelkészné, alelnök ifj. Gergely Mózesné, jegyző Benedek Sándorné, pénztáros György Mózesné.

Összejönnek hetenként egyszer. Rendeztek vallásos estéket, felolvasás, ének, szavalattal. Karácsonyfa ünnepet, templomi ünnepet. Mindezeken a szövetség tagjai is szerepeltek. A szép erkölcsi siker mellett, jelentős anyagi eredményt mutat az a tény, hogy a nőkszövetsége hozzájárulhatott a harang alaphoz. Szándékuk továbbá a háboruban elesett hőseiknek emlékoszlopot állitani föl. Tagsági dij 2 leu. Levelezőjükül Kádár Lajosnét jelölik.

III. 79 tagja van a kicsiny homorodjánosfalvi Nőkszövetségének. Elnök Sigmond Józsefné lelkészné, alelnök Darkó Pálné, jegyző Darkó Erzsike, pénztáros ifj. Mezei Dénesné. Összejönnek télen vasárnap esténként a községházán, nyáron vasárnap délután a szabadban. Eddigi munkásságuknak csodálatos szép eredményéről számolnak be; müsoros esték jövedelméből vettek a templom szépitésére: Urasztal, szószék, papiszék takarókat, gyásztakarót, a gyászlobogónak tokot, a templomi padokat ujra festették, 3000 leu értékben vettek egy szép mahagoni urasztalt, mit a szentjegyekkel ellátva, az őszi hálaünnepen adtak át az egyházközségnek. Évi tagdij 5 leu. Levelezőnek ajánlják Sigmond Józsefné lelkésznét.

IV. Ez év októberében alakult meg Árkoson a „Nőkszövetsége“. A legjobb reménységgel indult meg a szervezkedés. Minden hét keddjén találkoznak a felekezeti iskolában. Vezetők: Benkő Árpádné, Régeni Áronné, Balogné Simó Anna, Ütő Erzsébet. Aggodalmuk van aziránt, hogy betiltják.

V. Segesváron 50—60 taggal müködik a Nőkszövetsége. Elnök:

Ehrenwerth Ignátzné, jegyző Lakó Juliska, pénztáros Rózsa Jánosné. Gyülés napja minden hó első vasárnapján.

Három év előtt alakultak. Eddigi munkásságuk eredménye: tea és kávé esték jövedelméből már kis vagyont gyüjtöttek, rendeztek karácsonyi ünnepeket, melyen 16—17 gyermeket láttak el kész ruhával, vagy kelmével. A segesvári közönség áldozatkészségéből kifolyólag 70—80 iskolás gyermeknek juttattak: cukorkát, tollat, iront, radirt s egyéb apróságokat. Két drb. urvacsorai kehely és boros kanna használhatóvá tételéről gondoskodtak 500 L. értékben. Csutak Ilonka és Kelemen Gitta tagok 1—1 drb. himzett fehérteritőt adományoztak az urasztalára. Ezeknek elhelyezésére csinos záros ládát ajándékozott Benkő János. Az imaházat a szövetség kimeszeltette 700 L. értékben. Két télen át egy-egy szegény asszonyt fával láttak el. Egy télen szegény családot fölváltva ebéddel segitettek s a beteg anya igy fölépült. Ily módon egy kis iskolás leányka is ellátásba részesült. Évi tagdij 3 Leu, sőt kevesebb is lehet. Állandó levelezőt később ajánlanak.

VI. Nyárádszentmárton és csikfalva együtt alakitották meg a Nőkszövetségét f. október 18-án. Minden második vasárnap összejönnek, felolvasás, szavalással, énekkel töltve az időt.

Elnök Fazakas Lajosné lelkészné, alelnökök Fazakas Istvánné, Kocsis Sándorné és Kovács Sándorné, jegyző és titkár Ádám Mihályné, pénztáros Nagy Mihályné, választmányi tagok: Nagy Györgyné, Incze Lajosné, Incze Dénesné, Kocsis Lajosné.

Igérnek minden lehetőt, de kifejezik, hogy eddig csak 20—24-en jelentek meg érdeklődők, de remélik a tagok szaporulatát.

VII. A keresztúri Nőkszövetsége jelenti: 108 tagja van. Elnök Pap Mózesné, titkár dr. Fazakas Miklósné, jegyző Szakács Miklósné, pénztáros özv. Bartók Endréné.

Összegyülnek minden hónapban egyszer az unitárius gimnáziumban. Évi tagdij 10 L. Állandó levelevő dr. Fazakas Miklósné.

VIII. A marosvásárhelyi Nőkszövetsége nem küldte be hozzánk külön jelentését, de az Unitárius Közlöny okt. 10. számában részletesen számol be dr. Kerekes Istvánné titkár arról a szép munkásságról, melyet 3 évi megalakulás óta folytatott a Nőkszövetsége. Aki e beszámolót elolvasta, igaz lelki örömet érezhetett a gyönyörü erkölcsi és anyagi siker fölött.

Elnök Dr. Sárkány Miklósné, alelnökök Farkas Albertné, K. Nagy Árpádné, Mikó Lászlóné, titkár Dr. Kerekes Istvánné, jegyző Dr. Mann Sándorné, pénztáros Zsakó Kálmánné. Választmányi tagok özv. Pálfi Ferencné, Ádám Mihályné, Halmágyi Jánosné, Pethő Kálmánné, Keresztesi Dénesné, Herszényi Zoltánné, Platz Ferencné, Bedő Árpádné, Gál Elekné, Török Elekné.

Erős reményünk van, hogy e jelentés kiváltja majd a többi bennmaradtakat is, mert eddig még nem érkeztek be a jelentések, amiket pedig várunk. *Ürmösi Károlyné.*

A székelykereszturi unitárius főgimnázium „Dávid Ferenc-Kör“ ifjusága az előbbi években gyakorolt kirándulásokat falukra, az 1925—26. iskolai évben is megkezdte, melynek célja székely testvéreinkkel való szorosabb kapcsolat létesitésében és a faji szeretet ápolásában rejlik. 1925. november 29-én dr. Elekes Dénes f. ü. gondnok ur, Lőrinczy István esperes és több tanár vezetésével meglátogatta a siménfalvi egyházközséget. A délelőtti istentiszteletet a tanulóifjuság végezte el. Imát mondott és prédikált Lőrinczy Gergely VIII. o. t. Az éneket Nagy Sándor VII. o. t. vezette. Az istentisztelet végeztével Lőrinczy István esperes ur üdvözölte az egyházközség lakóit s meleg szavakkal buzditotta a hiveket iskoláink támogatására. A délutáni idő a tanulóifjuság és a helybeli ifjak ismerkedésével telt el. Este 8 órai kezdettel a tanulóifjuság a helybeli ifjuság közremüködésével müsoros estélyt rendezett, melyet Lőrinczy István esperes nyitott meg. Énekelt a „Dávid Ferenc-Kör“ dalkara Lőrinczy Géza tanár vezetésével. Ezután Ürmössy Gyula VIII. o. t., a „D. F. Kör“ elnöke, üdvözölte az ifjuságot, melyre Lázár Gergely helybeli ifju felelt. Szavalt Fülöp Árpád VII. o. t. Felolvasást tartott Szentmártoni Kálmán tanár Siménfalva nagy szülöttjéről: Székely Mózesről. Szavalt Kibédi Ilona helybeli leány és Kovács Lajos VI. o. t. Dialógot adtak elő Nagy Sándor és Fülöp Árpád VII. o. t. Szavalt Nagy Mihály helybeli ifju, énekelt a „D. F. Kör“ dalkara. Müsor végeztével Pál Dénes siménfalvi lelkész megköszönte a tanár uraknak és a tanulóknak fáradozásait. Az egyházközség vezetőinek és hiveinek ezuttal is köszönetet mondok körünk nevében ifjuságunk iránt tanusitott barátságukért és áldozatkészségükért. Bár székely testvéreink megértenék körünk törekvéseit s velünk karöltve munkálkodnának kulturánk és fajunk fennmaradásáért! *Lőrinczy Gergely.*

Árkosi Tamásné, siménfalvi lelkészünk felesége december 3-án hosszas szenvedés után jobblétre szenderült. Pihenése legyen csendes. A családnak részvétünket küldjük.

A küküllőköri D. F. E. választmánya december 9-én Dicsőszentmártonban gyülést tartott mélt. br. Petrichevich-Horváth Arthur elnökletével, hol női és férfi választmányi tagok vettek részt. Elnök ur őméltósága örömének adott kifejezést az érdeklődésért s kérte a tagokat, hogy D. F. E.-i életünket épitsük, munkáljuk ugy, hogy példa legyen mások számára. Meghatároztatott, hogy mindennemü egyháztársadalmi munkát a D. F. E. keretében, a Dávid Ferenc zászlója alatt fogunk végezni.

Meghivó. A kolozsvári unitárius Nőkszövetsége 1926. évi január 13., február 10., március 10. és április 14. napjain délután 5 órai kezdettel házias jellegü *kötőkét* rendez az unitárius kollégiumban. A szövetség szivesen lát minden unitárius asszonyt és leányt. Kézimunkával szórakoztató és komoly irányu müsorról gondoskodunk. Célunk a szeretet, összetartás ápolása által a közjónak

munkálása. A választmány nevében kérjük a szives megjelenést. Más vallásu vendégeket is szivesen látunk. *Dr. Boros Györgyné* ügyvezető elnök. *Ürmösi Károlyné* főtitkár.

Az unitárius Nőkszövetsége a Leányotthon igazgatóságával kapcsolatban a Leányotthonban egy minden tekintetben szépen sikerült karácsonyfa-estélyt rendezett, dr. Ferencz József felügyelőgondnok méltatta az ünnepély jelentőségét; valamint az unitárius kollégium tornatermében az unitárius gyermekek részére folyó évi december hó 20-án délután 4 órakor egy másikat, hol főt. Püspök ur imádkozott s a gyermekek szerepeltek. Ezt követőleg a főgimnáziumi ifjak részére rendezett karácsonyfa-ünnepély tartatott meg, hol az imát Vári Albert vallástanár s az alkalmi beszédet dr. Várady Aurél felügyelőgondnok mondotta. Mindenik ünnepség alkalmával nagyszámu ajándékot osztottak ki. A szeretet evangéliumát igy lehet csak gyakorlatba vinni át.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

Dr. Gál Kelemen beszéde az igazgatói állástól való megválása alkalmából:

Tek. Igazgatóság! Kedves Kolléga Urak!

Okt. 28-án mult 25 esztendeje, hogy ennél az asztalnál ezt a helyet elfoglaltam. 25 esztendő majdnem egy emberöltő s elég tekintélyes idő egy intézet életében is. Most, amikor megválok e helytől s visszatérek tanártársaim sorába, lelkemben felujulnak e 25 esztendő derüs és borus emlékei és küzdelmei. S ez emlékek során hála kél a szivemben mindazok iránt, akik nehéz és sulyos felelősséggel járó munkámban és törekvéseimben barátságukkal és bizalmukkal, ragaszkodásukkal és támogatásukkal megtiszteltek és megerősitették gyenge erőimet.

Visszaemlékezem azokra a boldogemlékü kartársainkra, akikkel együtt és együttérző lélekkel állottam a vállalt munka barázdáiba, de akik az idők folyamán a Gondviselés rendeléséből itthagytak bennünket s átköltöztek ama jobb hazába: *a felügyelő gondnokok közül:* Kőváry László, Kozma Ferenc, Fekete Gábor, dr. Árkossy Gyula, dr. Költő Gábor és Gál Jenő; *a tanárok közül:* Boros Sándor, Nagy Lajos, Perédi József, Benczédi Gergely, Ulár Pál, Mózes András, Kovács János, Kanyaró Ferenc, dr. Barabás Ábel, dr. Nyiredy Géza, Sándor János, Pap Mózes (nyug.), dr. árkosi Kiss Ernő, Major Sándor (előbb tanárunk, később tordai áll., majd tordai unitárius gimn. tanár és legutóbb igazgató), Iszlai Márton, Péterfi Dénes; *az iskolaorvosok közül* dr. Veress Lajos, dr. Tompa János. Elakad a lélekzet, mig az emlékezet a halál e gazdag aratásain végigfut. Emlékük legyen áldott, pihenésük csendes a hazai hant alatt.

Nem az én feladatom, hogy e 25 esztendő munkásságát, esetleges eredményeit és bizonyára gyakori tévedéseit is vázolni megpróbáljam. Ez az elfogulatlan történelem birói tiszte lesz. Bármilyen lesz a birói itélet gyenge törekvéseimről, meghajlok előtte, tisztelettel tudomásul veszem, mert egy dolog mindenek felett és előtt megnyugtat engem *s ez az én szuverén főhatóságom: a lelkiismeretem*, mely azt mondja nekem, hogy becsületes igyekezettel gyenge erőm és tehetségem szerint megtettem mindent, amit a mindenkor adott helyzetben lelkem sugallt.

Csak egy egészen rövid visszapillantást méltóztassanak megengedni. E 25 esztendő drága kollégiumunk történetében két élesen elváló korszakra oszlik. Az első 1900-tól a világháboru kitöréséig, 1914-ig tart, a másik onnan napjainkig.

Ha e két korszakot jellemezni akarnám, azt kellene mondanom, hogy az első a lassu, tervszerü, céltudatos erősödés, emelkedés és felfelé haladás kora, a második, a háboru alatt, a nélkülözések, a háboru befejezése után pedig a legtöbbször kevés sikerü, majdnem sikertelen küzdelmek és verejtékezések kora. Kollégiumunk az uj épületbe való beköltözés után egy lelkes, tervszerü, intenziv belső munka és fejlődés utjára lépett, amelyen boldog emlékü, nagynevü felügyelő-gondnokaink irányitása mellett egy képzett és lelkiismeretes tanári kar fáradozásai a legszebb sikerekre és eredményekre vezettek. A modern kor pedagógiai kivánalmai szellemében helyeseknek bevált ujitások történtek ifjuságunk minél megfelelőbb oktatása és nevelése érdekében.

Aztán jött a világháboru! Ki kellett költözködnünk kényelmes otthonunkból szük, sötét szobákba és lakhatatlannak nyilvánitott internátusba. A tanárok jó felerésze bevonult; az itthon maradottak vállaira nehezedő teendők megkétszereződtek. A fejlesztés utjegyszerüen bezáratott. Iskolánk is rákényszerült arra az utra, melyen a háboru alatt minden közintézmény haladott, a minden irányu nélkülözések keserves utjára. És jött a háboru szerencsétlen bevégzése után az u. n. béke korszaka. Jött a tanügyi rendelkezések egy hihetetlenül kiméletlen irtó pusztitása és az iskolaügy. igazgatásnak lehetetlenül chaotikus és zürzavaros rendszertelenséget

Nehéz volt a háboru 4 éve, de hasonlithatatlanul nehezebb és kinosabb a béke 7 esztendeje. Ez a korszak probáratett volna az enyémnél hatványozottabb mértéken erősebb tehetséget, nagyobb energiát is. Mikor minden erőt, minden energiát, minden buzgóságot egyesitve kellett volna a viharos küzdelembe vinni s hátam mögött az egész tanári karnak, az egész egyházi vezetőségnek erőt, bizalmat kölcsönző támogatását érezni, akkor a küzdelem legsulyosabb éveiben éreznem kellett, hogy *az osztatlan bizalom rám nézve nem erőforrás többé!*

Levontam a következtetéseket, tárgyilagosan mérlegelő lélekkel, a megbántódás, a sértettség érzése nélkül. Mint tanár, ezután is kivánom szolgálni ezt az ügyet, a magyar unitárius ifjuság ne-

velésének ügyét, melyet már több, mint három évtizede lelkem inditása alapján szolgálok. Köszönöm hálás lélekkel mindazoknak, akik őszinte és igaz barátsággal és ragaszkodással támogattak, érzelmeiknek ezt a megnyilvánulását. S kérem, tartsanak meg ez érzésükben jövőre is. Ha valaha kollégáim közül valakit megbántottam volna, attól bocsánatot kérek. Én mindig az ügyet tekintettem, sohasem a személyt. Életemnek egy ideálja volt: magyar, unitárius népemnek a müveltség utján való elősegitése, felemelése, faji értékének öntudatositása, a kulturának vallási és erkölcsi alapon való terjesztése. Ezt fogom szolgálni ezután is, mig a jó Isten engedi szolgálnom. S ha szabad e percben magamnak is, tanártársaimnak is egy tanácsot adnom: szeressétek és becsüljétek meg egymást, mert csak a harmonikus munkán van Isten áldása és szeressétek mindenekelőtt a mi szebb, tökéletesebb jövőnk reményét: az ifjuságot!

Most e székről való távozásom percében fogadják hálám és köszönetem ismételt kifejezését. Isten áldó kegyelme legyen az intézeten, legyen azokon, akik ennek gondját önzetlenül fölveszik, legyen az ifjuságon, mely falai közé gyülekezik és legyen áldás azokon, akik utánunk jönnek!

Értesités. Az idei főtanács elfogadta a nyugdij-bizottság javaslatait a nyugdijszabályzat módositására vonatkozólag, mely szerint a régi nyugdijasok, özvegyek és árvák eddigi járandóságuk kétszeresét megkapják már most 1925-ik évre visszamenőleg, amit a pénztár ki is fizet; a tanitókra, kántor-tanitókra és kántorokra nézve beszámitható javadalmazásuk (alapfizetés és korpótlék) s igy a 10%-os nyugdijjárulékaik kiszámitásának alapjául a nyugdijszabályzat 62. §-ának III-ik táblázata (középiskolai zene- és tornatanitók) fog szolgálni; ugyancsak ennek a táblázatnak alapján számittatnak ki ezután a nyugdijak is, szolgálati időknek megfelelően, azok részére, akik nyugdijba bocsájtatnak. A szolgák és alkalmazottak jogositott tagjai az intézetnek és 10%-os járulékaikat tényleg élvezett alapfizetésük és korpótlékaik összege után fizetik. Azok a tanitók és kántorok, akik még nem jelentkeztek és nem igazolták jogosultságukat, a szabályzat 8. §-ának megfelelően, a legközelebb tartandó nyugdijbizottsági ülésig igyekezzenek ez önmaguk iránti kötelezettségüket teljesiteni, mert ebből, különösen a kötelezett tagokra, hátrányok származnak. Az ezután jelentkezők visszamenőleges járulékai is már az uj táblázat után fognak kiszámittatni. Az eddig már jelentkezett tanitók járulékai szintén módosittatni fognak az ujonnan elfogadott táblázat összegei után.

Karácsonyfabál Homoródszentpálon. A homoródszentpáli állami elemi iskola növendékei az unitárius nőegyesülettel és ifjusági egyesület tagjaival egyetemben december hó 13-án nagyon szépen sikerült müsoros estélyt rendeztek. A rendezés célja kultu-

rális jelentősége mellett a szegény gyermekek tankönyvekkel való segélyezése volt és az, hogy a karácsonyi szent ünnep estén közös karácsonyfa alá gyüjthesse a nőegylet az apró gyermekeket. Az estély előkészitésére, az iskolásgyermekek részvételére az engedélyt szives készséggel adta meg a vármegye tanfelügyelősége; mig az előkészités nehéz, de eredményes munkáját Bencze Gáborné nőegyleti elnök, Pálffy Ákosné és Pálffy Ákos ig.-tanitó végezte nemes ambicióval és sok hozzáértéssel, amiben nagy segitségükre volt az utóbbi időben gyönyörüen gyarapodó unitárius Nőegylet és ifjusági egyesület, melyek önként ajánlották fel anyagi és erkölcsi támogatásukat. Az estély müsorán három szavalat, egy énekszám (Bencze Klárika bátor éneke), egy iskoladarab és két dialóg (egyik Gyallai Domokos: Az uj biró) szerepelt, melyeket mind iskolásgyermekek adtak elő meglepően ügyes betanitással.

Máthé Zsigmond lelkészjelöltet, ki két évi angliai sikeres tanulmányutja után hazatért s eddig a kolozsvári unitárius kollégiumnál teljesitett felügyelőtanári teendőket, a kolozsvári unitárius egyházközség segédlelkészének alkalmazzák 1926. januárius 1-től kezdődőleg. Munkájához sikert kivánunk.

Többek érdeklődésére tudatjuk, hogy a D. F. E. főtitkári jelentését dr. Varga Béla főtitkár készitette.

Az utolsó honvéd. A 48-as honvédnek nagy vidéken nincs már hire. Valóságos 48-as jelenleg csak olyan ember lehet, ki mint zsenge ifju lépett a zászló alá s élete határát a Gondviselés napjainkig terjesztette. A mi hősünk Pap János 1830-ban született s mint 18—20 éves ifju küzdötte végig 48—49. erdélyi és délmagyarországi hadjáratait. Világosnál ő is kapitulált, sok viszontagság közt hozva haza örök emlékül golyó által szétroncsolt jobbját. Később családot alapitott, nőül vévén a ma is legendás Kossuth-huszár: Elekes József testvérhugát Esztert, kivel egy boldog és hosszu családi élet folyamán (64 év) 4 leányt és 2 fiat neveltek és juttattak tisztes társadalmi helyzetbe. Egyik fia a világháboru áldozatául esett; keresztényi és honfiui megnyugvással fogadta. A szorgalmas gazdák és önfeláldozó családfők mintaképe, községnek, társadalomnak hasznos tagja, egyházának buzgó és áldozatkész hive és az Istenházától csak rendkivüli körülmények vonhatták el. Mintegy 8 év előtt szemevilága végkép elborult, azonban urvacsorát mindig vett. Egy borongós késő őszi alkonyon végkép elszenderült; az élet fájáról lehullott, mint megsárgult lomb, a végső csatában elesett. Nov. 25-én gyermekei, 22 unoka, 34 dédunoka könnye, a község és vidék igaz részvéte kisérte a siménfalvi temető pihentető árnyékába. *S. G.*

Nyugtázás. Az egylet pénztárába október 23-tól december 25-ig előfizetői és tagsági dijat fizettek 1923-ra: Pál István Kolozsvár; 1924-re: Toók József, Pál István Kolozsvár, László Géza Lupény, Farcády Sándor Beszterce, Szabó Lajos Szabéd; 1925-re: Toók József Kolozsvár, Farcády Sándor Beszterce, Nagy Andrásné Petri-

laka, Bartalis Erzsike Székelyudvarhely, Miklós János (a Jánosé) Dombó, Nagy Dénes, Dávid Ferenc Egylet, Unitárius Egyházközség Alsójára, Niszlij Béla Kolozsvár, Dávid Albertné Arad, Vári Vilma, Pál István, Székely Sándor, Ürmössy Jenő, Kelemen Lajos Kolozsvár, Özv. Kelemen Miklósné Marosvásárhely, Szabó Lajos Szabéd, Derzsi Klára Désfalva, Duma Aladárné, Fülöp Mózes, Páris Miklós, Árkosi Katica, Ifj. Fülöp Sándor, Özv. Kiss Ferencné, Árkosi László, Bajka Miklós Szentmihályfalva, Báló István Aranyosrákos, Simó Mihály Lupény, Kuty Károly, Csupor Jenő, Bakó Mózes, Farkas György Szentgerice. Gergely Sándor Medgyes; 1926-ra: Kelemen Gábor Temesvár, László Péter Felsővisó, Fekete István, Kiss László Szeőke Dénesné Szabéd, Báló István Aranyosrákos, Kozma Miklós Fiatfalva, Baloghné Simó Anna, Özv. Barabás Ferencné, Balássy Mária Árkos.

Alapitói dijat fizettek: Alsójárai Dávid Ferenc Egylet, Ormai Kálmán Kolozsvár, Csécs Árpád Szentmihályfalva, Szénássy Istvánné Dés 100—100 leut; Dr. Gspan Károly, Hadházy Béla Kolozsvár, Végh Benjámin Árkos, Halmágyi Tamás Mészkő, Br. P. Horváth Arthur Szőkefalva, Szathmáry Gyula Dicsőszentmárton 500—500 L.

Kolozsvár, 1925. december 26-án. *Gálfi Lőrinc* pénztárnok.

Hivatalos közlemények.

XXI. Emlékeztető az Unitárius Közlönyben meg nem jelent október-decemberi köriratokról. 1093/1925. Körirat lelkész afiaihoz perselypénzeknek a nyugdijintézeti pénztárba beszolgáltatásáról és nyugdijintézeti hozzájárulásoknak költségvetésbe felvételéről. 1153/1925. Körirat iskolaszékekhez iskolai költségvetések egybeállitásáról. 2163/1925. Körirat belső ember és f. ü. gondnok afiaihoz a Minerva biztositó intézetről.

ALAPITÓI DIJ 500 LEU,

MINEK ELLENÉBEN

AZ UNITÁRIUS KÖZLÖNY INGYEN JÁR

Szerkesztik: Dr. Kiss Elek, Pap Domokos, Pálffi Márton, Dr. Varga Béla.

Előfizetési ár: Egész évre 40 L. Magyarországra 60 L. Egyes szám ára 5 L. Akik a 40 L.-t egy összegben előre befizetik, a Dávid Ferenc-Egylet rendes tagjainak tekintetnek. Örökös alapitódij 500 L. Minden pénz **Gálfi Lőrinc** egyleti pénztároshoz küldendő.

Nyomatott „Corvin“-könyvnyomdában Cluj-Kolozsvár, Str. Iorga (volt Jókai-utca) 17 sz.